

**Савченко Н.М.**

к. е. н, доцент кафедри бухгалтерського обліку,  
оподаткування та аудиту

**Савченко Р.О.**

к. е. н, доцент кафедри бухгалтерського обліку,  
оподаткування та аудиту

Житомирський національний агроекологічний університет

## **ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД**

В останні десятиліття фінансова система України зазнала значних перетворень. Зміна її структури спричинила появу та швидке запровадження численних фінансових інновацій, які в даний час є невід'ємною частиною фінансового ринку. Так як фінанси відіграють провідну роль в національній економіці та мають значний вплив на потенційний економічний підйом України, то і зростає роль фінансових інновацій. Незважаючи на надзвичайно довгу історію розвитку інновацій на фінансових ринках, можна помітити, що 70-80-ті роки ХХ століття характеризувалися інтенсифікацією розвитку нових продуктів та послуг. На сьогодні інновації є важливими як в мікроекономічному, так і в макроекономічному масштабах. Наслідком глобалізації та лібералізації потоків капіталу, а також посилення конкуренції на міжнародному фінансовому ринку стала поява все більш складних форм інновацій.

Виникнення та запровадження фінансових інновацій є одним із важливих явищ сучасної ринкової економіки, від якого також залежить ефективне функціонування сільських громад. Адже, фокусування уваги на фінансах, як центру економіки, сприятиме економічному зростанню і, як наслідок, посилить значущість фінансових інновацій. Фінансові явища завжди пов'язані з виробництвом товарів і послуг за для задоволення потреб людини. Зміни в фінансовому секторі повинні бути зорієнтованими на підтримання ефективності економічного розвитку. Тому вдосконалення, що відбуваються у фінансовому секторі мають безпосередній вплив на рівень заощаджень та інвестицій, які

можуть сформуватися в сільських громадах, а також мають вплив на прийняття більш точних інвестиційних рішень.

Поняття «інновацій» походить з латинської мови, в якій воно означає "створити щось нове". На думку Д. Бега, С. Фішера<sup>185</sup> інновації - це «процес застосування нових знань у виробничому процесі». Інновації, як галузь, повинні створювати нову економічну цінність. Розглядаючи концепцію інновацій, варто представити визначення, сформульоване Й.А. Шумпетером<sup>186</sup>. Автор у своїй праці під назвою «Теорія економічного розвитку» включив до інновацій підприємств наступне:

- вдосконалення раніше виготовленої продукції та запровадження нових її видів;
- впровадження нових методів виробництва та вдосконалення вже існуючих;
- активізація та відкриття нових ринків;
- вжиття заходів щодо інновацій та застосування нових способів продажу;
- модернізація організації виробництва;
- використання нових видів сировинних матеріалів.

Визначення Й.А. Шумпетера є одним із найвідоміших, вважається класичним та може слугувати відправною точкою для проведення дискусій щодо поняття «фінансові інновації».

В Законі України «Про інноваційну діяльність»<sup>187</sup> під інноваціями розуміється новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

---

<sup>185</sup>Begg, D., Fisher, S., & Dornbusch, R. (1993). *Economy*. Warsaw: PWN.

<sup>186</sup>Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle* (Vol. 55). New Brunswick: Transaction Publishers.

<sup>187</sup>Закон України «Про інноваційну діяльність» / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002, № 36, с. 266

Таким чином, під фінансовою інновацією, слід розуміти нові фінансові інструменти, нові фінансові інститути, нові фінансові послуги, нові ринки збуту, додаткові нововведення, пов'язані з процесом ведення бізнесу на ринку фінансових послуг. Крім того, інновації у фінансовому секторі можуть бути визначені як нова і ефективна комбінація існуючих елементів у нових конфігураціях. Ці конфігурації можна розділити на імітаційні інновації (відомі в банківському секторі як вторинні) та основні інновації, що мають розвивальний характер. Нові продукти часто є комбінацією традиційних засобів. Результатом такого підходу є розмивання меж між грошовим, кредитним ринками та ринком капіталів.

Спектр фінансових нововведень, сформованих останніми кількома десятиліттями, дуже широкий, а сфера їх застосування стосується різних груп суб'єктів на ринку. Інструменти, які були інновацією на момент їх впровадження, після виходу на ринок, стають інструментами та послугами традиційного характеру. Тому оцінки, які вказують на те, що продукти та послуги можна віднести до категорії фінансових інновацій, можуть бути різними. Час життя фінансових інновацій дуже короткий. Однак деякі фінансові нововведення мають особливе значення для розвитку фінансового ринку. Ось чому доцільним є окреслення групи суб'єктів, які мають особливо суттєвий вплив на функціонування як фінансових ринків, так і на діяльність суб'єктів, що діють на цих ринках. На рисунку 1 показані сфери розвитку сучасного фінансового ринку.

Наведені на рис. 1 види інновацій, безумовно, можуть включати похідні, проте на сучасному фінансовому ринку спостерігається динамічний розвиток так званих альтернативних інвестицій. Розвиток альтернативного інвестування - це реакція інвесторів, які шукають інших форм інвестицій, що забезпечать бажаний рівень прибутковості. Тому альтернативні інвестиції - це сучасна форма фінансових інновацій. Вони з'явилися на фінансовому ринку порівняно недавно. Помітне зростання інтересу до категорії альтернативних способів інвестування капіталу було особливо очевидним у 2000–2002 роках. Цей період характеризувався тенденцією падіння цін на фінансових ринках.



**Рис. 1. Огляд розвитку фінансового ринку**

Поява альтернативних інвестицій також опосередковано є результатом збагачення суспільства та ступенем еволюції вимог найбагатших клієнтів. Цю групу інвесторів більше не влаштовували прості можливості інвестування фінансових надлишків. Таким чином, в першу чергу на запит найбагатших і найвибагливіших клієнтів здійснюються альтернативні інвестиції. Крім того, вони розширюють спектр послуг з управління багатством, що включає не лише управління активами, а й надання обраних послуг з податкового консультування або навіть управління особистими справами клієнтів.

Крім того, альтернативні інвестиції - це новий сегмент фінансових продуктів, який передбачає формування доходу, незалежно від поточних тенденцій на ринку. До переваг альтернативних інвестицій можна віднести зниження мінливості портфеля та його можлива диверсифікація за рахунок низького рівня кореляції. З іншого боку, існує небезпека дуже динамічного розвитку ринку альтернативних інвестицій. Безперечно, ці інвестиції характеризуються високим ступенем складності. Більше того, альтернативні інвестиції здійснюються на ринках із зменшеними вимогами до розкриття інформації та низькою прозорістю. Наслідком цього є відсутність надійної оцінки ризиків, які можуть спричинити ці операції. Використання складних інвестиційних стратегій, шляхом використання залучених коштів, з одночасним використанням значного розміру капіталу, є важливим викликом для безпеки всієї фінансової системи.

Зміна попиту на інвестиційні продукти також є результатом демографічних структурних змін у суспільстві, а також мінливих очікувань суб'єктів, залучених до процесу передачі капіталу. Трансформація економічних умов призводить до зміни переваг як тих, хто інвестує капітал, так і його одержувачів. Альтернативні інвестиції, про які часто забувають при аналізі цієї інвестиційної категорії, розраховані на конкретні категорії клієнтів. Заможні інвестори готові прийняти високі ризики, які несуть ці інвестиції, сподіваючись на отримання надвисокого доходу. Крім того, вони часто володіють відповідними знаннями про ці інвестиції, стаючи партнерами для тих, хто управляє активами. Більше того, вони використовують переваги альтернативних інвестицій для

диверсифікації свого інвестиційного портфеля. Збагачення, характерне для групи, впливає на зростання попиту на інновації, що дасть більше можливостей інвестувати грошові кошти суб'єктам, які готові ризикувати. Альтернативні інвестиції повинні оцінюватися інвесторами з урахуванням наступних критеріїв: очікуваного доходу, стандартного відхилення ризику, розподілу доходу, плати за транзакції, ліквідності інвестицій, місцезнаходження інвестиції, податкових зобов'язань, можливості зменшення ризику.

Також доцільно відмітити наявність прямого зв'язку між перспективами запровадження фінансових інновацій в сільських громадах та технологічним прогресом, розвитком технологій. Адже останні прямо впливають на формування фінансових інновацій. Так, наприклад, поява комп'ютерів та доступ до сучасних технологій та Інтернету спричинили появу інтернет-банкінгу, банківських кредитних карток та електронних банківських пристроїв. Крім того, це сприяло появі електронних систем на фондовому ринку, що значно полегшило та пришвидшило операції.

У літературі існує багато дуже інтересних досліджень щодо технічних інновацій. На інтерес до теми технічних інновацій вплинули результати емпіричних досліджень, які вказували на те, що технологічний прогрес, що відбувся у XIX - XX ст., сприяв підвищенню продуктивності праці. Більше того, технологічні інновації є одним із факторів, що зумовлюють економічний розвиток країн. Проте, досліджень щодо впливу технологічного прогресу на розвиток фінансових інновацій порівняно мало.

Постіндустріальне інноваційне вдосконалення аналізувалося, в тому числі і засновником сучасної економічної теорії Адамом Смітом<sup>188</sup>. Його робота «Дослідження про природу і причини багатства народів» вважалася першою спробою наукового аналізу економічних явищ. Автор представив своє уявлення про технічні інновації, за рахунок збільшення рівня численних винаходів та вдосконалення робочих інструментів, що дозволило збільшити масштаби виробництва. А. Сміт зазначав, що основними факторами підвищення продуктивності є винахідливість та інноваційні методи

---

<sup>188</sup> Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. — М. : Соцэкгиз, 1962. — 684 с

вдосконалення обладнання. Концепцію інновацій виклав і П. Друкер<sup>189</sup>, який зробив висновок про те, що інновація "не повинна бути технічною, навіть не повинна бути чимось суттєвим". Автор стверджував, що інновація - це скоріше економічна чи соціальна концепція, ніж технічна.

Розвиток сучасних інформаційних технологій та телекомунікацій також сприяє інтеграції фінансових ринків. Завдяки передовим технологіям зменшується питома вага транзакційних витрат, стає простішим та швидшим доступ до інформації, а також покращується можливість ефективного управління фінансовими активами. Удосконалення технологічних, телекомунікаційних та інформаційних технологій призвело до розширення можливостей створення нових продуктів та послуг. Можливості використання Інтернету повністю змінили процес фінансового посередництва.

Прогрес в галузі сучасних інформаційних технологій дозволив знизити витрати на зберігання, обробку та розповсюдження фінансових даних. Це призвело до розробки методів моделювання кредитного ризику та визначення потенційних боржників. Просування інформаційних технологій породило методи автоматизованої торгівлі, які є основним інструментом прийняття рішень на ринку керованих ф'ючерсів.

Останніми роками відмічається активізація технологічного прогресу, що призвело, в свою чергу, до активізації фінансових інновацій. Застосування сучасних комп'ютерних технологій призводить до значного прискорення транзакцій, полегшення оцінки фінансових індексів та зменшення транзакційних витрат. Використання комп'ютерної техніки на ринках міжнародного значення призводить до значного спрощення та прискорення зв'язку та впливає на темпи транзакцій. Крім того, із використанням комп'ютерів стало можливим впровадженням моделей оптимізації та аналізу фінансових ринків, а також дало можливість використовувати різні методи оцінки. Це сприяло формуванню більш складних фінансових механізмів, які мають вплив не лише на фінансовий ринок, але і на всю фінансову систему.

---

<sup>189</sup> Друкер П.. *Бизнес и инновации / Питер Ф. Друкер. М.:Диалектика-Вильямс, — 2018. - 432 с.*

До факторів, що зумовлюють необхідність використання фінансових інновацій сільськими громадами, відносяться прогресивні процеси, пов'язані з глобалізацією, дерегуляцією фінансового ринку, а також посиленням конкуренції та технологічний прогрес. Впровадження обмежувальних норм нормативно-правових актів повинно бути важливим чинником, що впливає на створення інноваційних фінансових механізмів. Парадоксальним є те, що і обмежувальні положення, і дерегуляція виступають каталізаторами, що стимулюють появу фінансових інновацій. Однак потенціал цих нововведень буде різним.

Глобалізація фінансових ринків залежить від функціональних взаємозв'язків та посилення впливу світових фінансових бірж, грошово-кредитного ринку, основного світового фінансового ринку. Це забезпечує формування вигідних можливостей для інвестування фінансових надлишків у світовій економіці. Наслідком цього є вища активність таких інституційних інвесторів, як пенсійні фонди та страхові компанії, які, прагнучи до отримання додаткового прибутку, свідомо ризикують.

Ризик - одна з основних характеристик кожної інвестиції. Це пов'язано з неможливістю передбачити майбутнє. Ризик - це ймовірність того, що подія відбудеться. Він є невід'ємною частиною будь-якої діяльності. Окреслення понять невизначеності та ризику є основою аналізу методів управління ризиками. Ми маємо справу з невизначеністю, коли є усвідомлення неможливості дізнатися про вплив майбутніх подій з абсолютною впевненістю. Невизначеність - це стан невідомості, правдива чи хибна пропозиція. Невизначеність об'єкту не є контрольованою, тому неможливо впливати на величину ризику, що виникає внаслідок стану об'єкту.

З одного боку, швидка передача капіталу має свої позитивні наслідки, як для окремо взятого суб'єкта господарювання, так і для розподілу капіталу в масштабі економіки країни в цілому. З іншого боку, важливо звернути увагу на появу нових ризиків на макрорівні, а також на ризики для всієї фінансової системи. Внаслідок цього на світових фінансових ринках виникають серйозні порушення, що призводять до падіння ліквідності та припинення виконання їх функцій належним чином, або навіть припинення роботи.



З нашої точки зору, одним із шляхів оптимізації інноваційних процесів в умовах функціонування сільських громад є залучення іноземного досвіду та капіталу. Лібералізація міжнародних потоків капіталу є основним фактором, який сприяє накопиченню зв'язків між національними ринками для формування єдиного міжнародного фінансового ринку. Лібералізація фінансового потоку капіталу є найважливішим елементом глобалізації фінансового ринку. Це означає скасування обмежень та адміністративних правил щодо фінансових операцій між резидентами та нерезидентами. Крім того, вільний рух капіталу між країнами означає здатність вільно здійснювати іноземні виплати будь-яких видів суб'єктами цих країн, що є результатом операцій, здійснених в рамках обліку руху грошових коштів та капіталу.

В економічній теорії передбачається, що лібералізація потоків капіталу є складовою фінансової глобалізації та може принести наступні економічні вигоди: збільшення можливостей заощадження при менших відсотках; сприяння розвитку сфери фінансового посередництва та вдосконалення ефективності його функціонування. Суттєвим недоліком лібералізації потоків капіталу є його вплив на можливу дестабілізацію фінансової системи та можливість впливу на виникнення валютних криз. Більше того, дерегуляція фінансових ринків є ключовим фактором, який дозволяє впроваджувати фінансові інновації. Термін дерегуляція означає зменшення впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання, тобто насамперед на ринок, через відсутність втручання в ціноутворення, а також на якість товарів та послуг.

Процес дерегуляції пов'язаний з усуненням адміністративно-правових бар'єрів. Лібералізація руху капіталу впливає на загальний ріст та економічний розвиток. При цьому:

- лібералізація сприяє зниженню тиску на постачальників фінансових послуг, використання міжнародних стандартів якості, управління та ін.;

- вітчизняні фінансові установи, незалежно від їх статусу, мають можливість розширити сферу своєї діяльності, за рахунок освоєння нових або відновлення старих ринкових ніш, що являється фінансовим поглибленням;

- оптимізація розподілу капіталу всієї економіки стимулює процеси, пов'язані із підвищенням загальної економічної ефективності та продуктивності.

Таким чином, розвиток фінансового ринку, в основному, пов'язаний з розвитком сектору фінансових інновацій, запровадження яких є безперервним процесом. Як результат, суб'єкти господарювання, що працюють на ринку, намагаються диверсифікувати продукцію та послуги відповідно до раптових або ж поступових змін в економіці. Термін фінансові інновації можна розуміти по-різному. Визначаючи економічну суть фінансових інновацій в цілому, можна сказати, що це є процес створення, а потім популяризації нових фінансових інструментів, а також нових методик, установ та ринків. Фінансові інновації можна поділити на два основні типи: інноваційні продукти та інноваційні процеси. До перших належать інноваційні фінансові інструменти, такі як похідні інструменти. Визначення інновацій на ринку інвестиційного продукту можливо розуміти як створення оптимальних умов для досягнення цілей, встановлених клієнтом. Другий тип включає, наприклад, інноваційні способи розповсюдження продуктів, інноваційні методи обліку фінансових операцій та нові методи платежів.

Сучасні реалії української економіки та система правового регулювання діяльності сільських громад роблять неможливим впровадження інновацій без залучення інвестицій. Тому представникам сільських громад потрібно пам'ятати, що існують три типи правил, що регулюють функціонування фінансової системи: положення, встановлені чинним законодавством; стандарти, створені суб'єктами фінансової системи; історично сформовані звичаї в окремо взятій громаді.